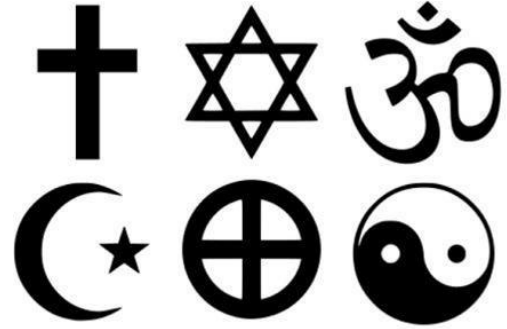

**SŁOWIAŃSKIE
SYMBOLE
СЛОВ'ЯНСЬКІ
СИМВОЛИ**

Що таке «символ»?

Слово "символ" походить від грецького слова "Symbolon", що означає "знак".

Це ідея, образ або об'єкт, що містить зміст і одночасно представляє в узагальненому вигляді інший зміст. Символи є позачасовими і зрозумілими для різних культур, незалежно від мови.

На відміну від знака, символ виконує глибші соціальні та духовні функції.

Символ завжди використовується для позначення чогось прихованого, а не явного, непередбачуваного.

Генезис символів

Перші графічні символи з'явилися ще в доісторичні часи.
Їх малювали або гравірували на скелях, деревах та інших предметах.

Таким чином люди ділились своїми думками та спостереженнями і записували свою історію для майбутніх поколінь.

З часом графічні знаки набули нових значень - вони мали захищати від злих духів, приносити достаток, виражати віру в потойбічний світ.

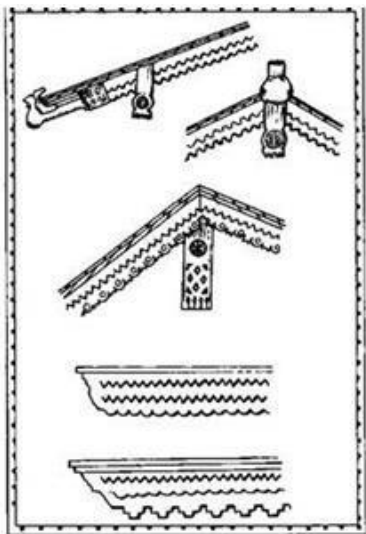
Класифікація символів

Слов'янські символи можна розділити на багато категорій:

- жіночі та чоловічі
- символи для різних вікових груп
- магічні та захисні символи
- символи, зображені на одязі, амулетах, вирізьблені знаки на хатинах та предметах повсякденного вжитку.
- символи певної форми, наприклад, круглі, свастичні, трикутні тощо.

Значення символів в релігійному культі

Слов'яни вірили в багатьох богів (ототожнювали їх із силами природи), а також в менші божества (які мали вплив на повсякденне життя).

Слов'яни боялися гніву своїх богів і предків, тому вони приносили їм жертви і молилися, важливу роль у цьому відігравали графічні символи.

Люди також хотіли притягнути до себе процвітання, саме тому вони розміщували численні символи на одязі, будинках, зброї, предметах побуту.

Солярні символи (сонячні)

В кожній культурі культ сонця займав особливе місце: символізував позитивну енергію, життєдайність, відвагу і вічну молодість.

У слов'ян було багато богів сонця, які ототожнювались з вищим, ідеальним світом Праві. Символом сонця було коло.

Основою солярних символів був рівносторонній хрест, що обертається (символ вогню) з полум'ям нахиленим вліво (т.зв. Ярга) або вправо (т.зв. Коловорот).

Ярга

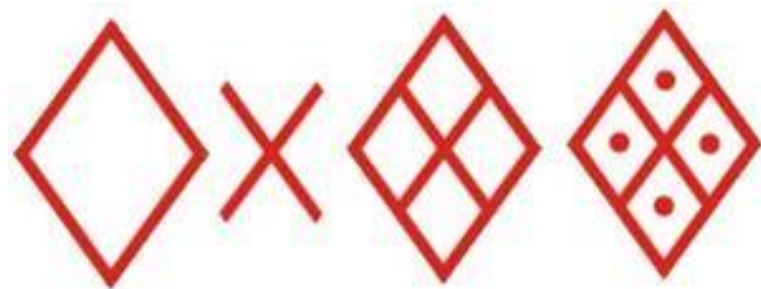

Kołowrót

Символи землі

Величезну роль в слов'янській релігії відігравав культ землі, яка годувала і давала притулок людям. З цим культом пов'язано багато ритуалів (переважно літніх і осінніх).

Є багато символів, пов'язаних із землею, але основою усіх є ромб або квадрат (символізує поле), часто із схематичними візерунками тварин, дерев, рослин.

Символ води

Для слов'ян вода мала особливе значення, оскільки вона була не тільки життєдайною, а й несла очищення і символізувала мінливість.

Графічно вода була представлена лініями: її форма могла означати річку (якщо лінія була хвилястою по горизонталі), болото (якщо лінія була горизонтально прямою) або дощ (якщо лінія була вертикальною).

Відсутність хвиль свідчила про панування злих духів, оскільки вважалося, що вони живуть лише у стоячих водоймах (болотах).

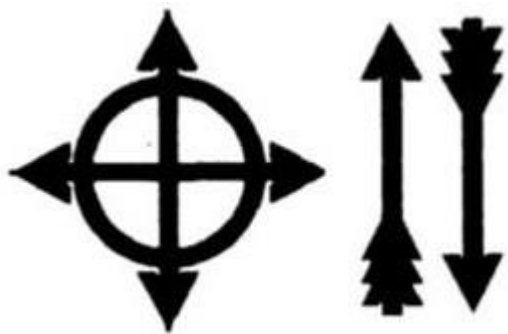
СИМВОЛ ВОГНЮ

У слов'янській символіці вогонь асоціювався з чимось добрим і чистим. Вважалося, що вогонь схожий на живу істоту: він живе, харчується, помирає.

Вогонь вважався земним втіленням сонця, тому символіка була подібною до солярної: лінії, що утворюють хрест, або більш складне їх розташування.

Символ повітря (простору)

Простір був представлений стрілками - однією або навіть декількома.

Існувало багато богів, які протегували простір, але найчастіше поклонялися Триглаву (три голови символізували довжину, ширину та висоту).

Символи найважливіших богів

Слов'яни захоплювались тваринами, особливо птахами, яким вони приписували багато магічних властивостей.

Тому деякі з богів мали символіку, пов'язану з тваринами.

Найважливішим був Велес - його символом була т. зв.

«Печатка Велеса» у вигляді ведмежої лапи або перевернута буква "А", названа **головою бика**. Такі символи розміщували на обладунках, зброї та будинках. Вони символізували владу, силу та успіх і захищали від зла.

Слов'яни шанували своїх богів і пильнували, щоб їх символи не використовувались випадково. Кожен символ був добре продуманим і відображав реальність або уявний образ.

Округлі символи

Сварга - символ бога Рода - вважався таким, що несе світло, безперервний розвиток, рух і впорядковує хаос. Його носили на амулетах і вирізьбляли на будинках.

Сонцеворот - символ потужної, позитивної та творчої енергії. Його часто розміщували на стінах будинків, щоб захистити їх від сил природи і злих людей. Його також ототожнювали із сонцестоянням.

Громовик - чоловічий символ, образ захисника; вирізьблювався на будинках, щоб захистити їх від блискавки.

Округлі символи

Колядник - сонячний символ бога молодого сонця - Коляди. Він ніс активну чоловічу силу. Його рекомендувалося носити лише дорослим та сильним людям.

Ладинець - один із знаків Лади - богині любові та краси - мав на меті захищати переважно дітей, але також міг бути оберегом і для дорослих.

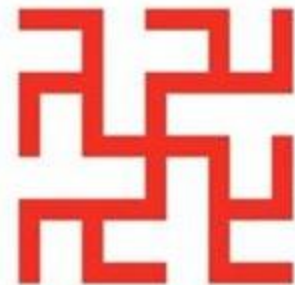
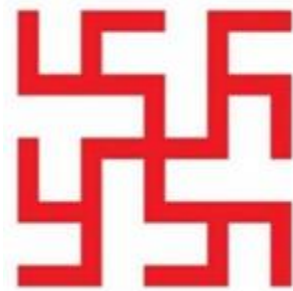

Свастичні символи

Квітка Перуна (квітка папороті) - вважалось, що символ захищає власника від напастей і зла, а також допомагає знаходити скарби та виконувати найзаповітніші бажання.

Одолень - цей символ (присвячений Костромі) асоціювався з лататтям (водяна лілія) та захищав від хвороб та злих духів.

Орепей - означає сонце, родючість (в тому числі жіночу), багатий урожай.

Свастичні символи

Свастичні символи часто розміщували на зброї і обладунках воїнів (наприклад, Ратиборець), оскільки вважалося, що людині з цим символом будуть допомагати сили богів і предків як фізично, так і духовно.

Ратиборець уособлює честь, мужність і владу, тому носити його могли лише люди, які оберігають свою сім'ю та батьківщину і готові віддати за них своє життя.

Свастичні символи

Новородник - уособлював небесну силу і сприяв збільшенню сімей. Це був традиційний оберег заміжніх жінок, вишитий на сорочках, який допомагав завагітніти і виносити вагітність.

Вогненний камінь - символізував первинну жіночу енергію і був універсальним оберегом для дорослих жінок, який захищав від хвороб та проблем повсякденного життя. Вишивався на сорочках та сукнях, зображувався на металевих прикрасах.

Свастичні символи

Колард - символ, пов'язаний із шлюбом, зачаттям нового життя; ним часто прикрашали весільний одяг, особливо жіночий.

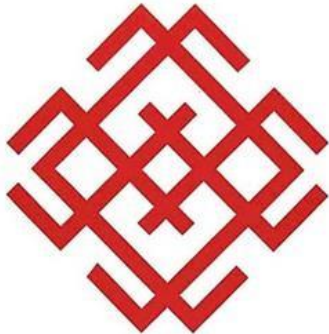
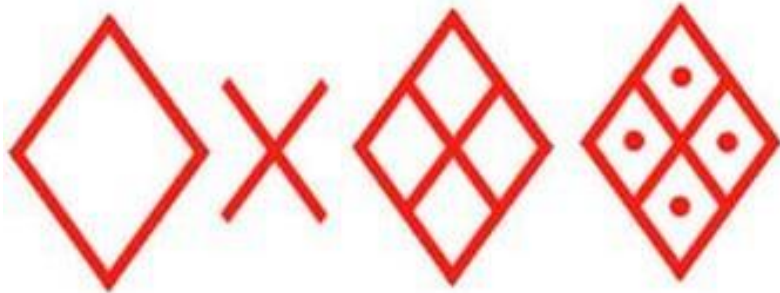

Родовик - універсальний символ благодаті Найвищих богів, який зазвичай розміщували на одязі та посуді; був спрямований на залучення добробуту в сім'ю; символізував дім і мудрість предків.

Рубіжник - символізував межі між реальним світом та світом духів. Його розміщували біля воріт храмів, не міг бути талісманом.

Ромбічні СИМВОЛИ

Символи на основі ромбів, як правило, відносилися до поля та родючості: порожній ромб - незасіяне поле або незайманість; ромб, розділений на чотири частини - розоране поле; ромб із крапкою посередині - засіяне поле; ромб із чотирма крапками - збіжжя, що росте в полі і жіноча зрілість для материнства.

Білобог - символізував світло, яскравість і щастя; він стояв на сторожі над землею, захищаючи людей від сил темряви і зла. Символ був симетричним, тому його легко було намалювати та вишити на одязі.

Трикутні СИМВОЛИ

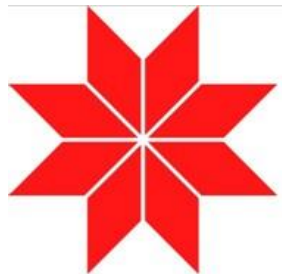
Рожаниця - символізувала силу жіночності і була універсальним символом родючості; часто поєднувалася із сонячними символами для збільшення її потужності; часто зустрічалася у вишивці.

Лельник - жіночий символ, призначений для незаміжніх жінок; він захищав їх від хвороб і злих сил.

Жива - символ богинь Лади і Живи; зображувався симетрично на грудях; повинен був забезпечити міцне здоров'я, зменшити стрес і наповнити організм енергією.

Зіркові СИМВОЛИ

Алатир - згідно з міфологією слов'ян, це камінь, який розглядається як основа, центр Всесвіту; він мав захистити від небезпеки тих, хто потребував його допомоги; пов'язаний з богом Родом.

Зірка Лади - творчий знак, призначений в основному для жінок, а також чоловіків, які бажали впорядкувати своє життя.

Молвинець - захисний знак для вагітних і породіль; символ, пов'язаний з богинею Ладою.

Природні символи

Дерево Життя (Дерево Світу) - воно показує первинну модель Всесвіту: коріння походить зі світу Наві, стовбур проходить через світ Яві, листя потрапляє у світ Праві.

Вважалося, що талісман цього символу сприяє збереженню і продовженню роду, забезпечує сімейний добробут. Його розміщували на посуді, скринях та інших предметах побуту, а також на вишиванках.

Природні символи

Перуниця - це символ Перуна, світла в темряві і знищення темних пасток. Вважалося, що він приносить добробут, щастя та перемогу (тому розміщувався на зброї воїнів).

Лунниця - знак богині Діви, богині Місяця; вважався символом магії та інтуїції; його носили жінки.

Орнаменти і їх види

Слов'яни намагалися захистити себе від зла або ж залучити процвітання у свою сім'ю не лише розміщуючи символи, а поєднуючи їх за допомогою ритмічного повторення, щоб збільшити їх силу.

Орнаменти поділяються на:

- геометричні
- рослинні
- тваринні

Орнаменти і їх значення

Крім релігійної інформації, орнаменти могли розповісти про походження та сім'ю людини, її професію та місце проживання.

Слов'яни вірили, що чим більше символів з'явиться в орнаменті, тим швидше здійсниться пророцтво. Важливою була композиція та розташування символів, аби вони не суперечили один одному.

Значення колористики

Кожен колір мав своє значення:

- червоний - символ тепла і бога Рода; вважалося, що він захищав від смерті
- білий - символ свободи; він захищав від зла; був фоном для більшості орнаментів та вишивки захисних символів
- синій - символ сили, мужності, захищав від проблем; вважався чоловічим (часто зустрічався на одязі воїнів, мисливців)
- чорний - символ землі і родючості; він часто з'являвся на жіночих предметах або як фон для інших вишивок
- зелений - символ життєвої сили; захист від зла і сприяння процвітання.
- фіолетовий – допомагав у навчанні людині, яка його носила

Вікові відмінності

Орнаменти варіювались залежно від статі та віку.

Діти отримували власний одяг лише у 3 роки і вишивка на ньому була лише червоного кольору.

Для жіночих вишиванок найчастіше використовували чорний колір, а для чоловічих - синій або зелений.

Після 12 років кількість талісманів, які носили діти, зменшувалась, натомість додалися зображення богів (вважалося, що для малих дітей вони занадто сильні і не дозволяють їм розвинути власну стійкість, витривалість)

Чоловічі та жіночі орнаменти

Символи для орнаментів підбиралися індивідуально і на все життя, тому це була важлива подія в житті людини.

Одні символи призначалися для жінок, а інші символи - для чоловіків.

Людина вибрала собі покровителя з пантеону божеств і цей символ супроводжував і допомагав їй протягом усього життя.

Крім того, були додані універсальні символи, такі як Алатир або Дерево Життя.

Візерунок вишивки ніколи не складався з окремих елементів, усі символи вони в ньому перепліталися.

Місця розміщення орнаментів

На одязі символи розміщували так, щоб зло не могло проникнути в тіло:

- навколо шиї та горла
- на зап'ястях
- внизу одягу
- на поясі

Вважалося, що саме через комір душа залишає тіло після смерті, тому ця частина одягу була особливо прикрашена, а з часом додалося ще й намисто.

Не менш важливо було захистити вишивкою пупок, який вважався центром тіла.

Місця розміщення орнаментів

Вважалося, що людське тіло нагадує будову світу, вміщуючи в собі три світи, тому символами оздоблювали і голову, і центр тіла, і ноги.

У деяких слов'янських племенах головні убори нагадували птахів або бичачі роги - символи бога Велеса.

Символіка ритуальних рушників

На рушниках, зазвичай, зображували слов'янський календар - символічні події в сімейному житті або аграрні обряди.

На весільних рушниках вишивали родинне дерево кожного з подружжя.

Після пологів старі жінки загортали новонародженого в новий, щойно зроблений для нього рушник.

Були й похоронні рушники з символом душі.

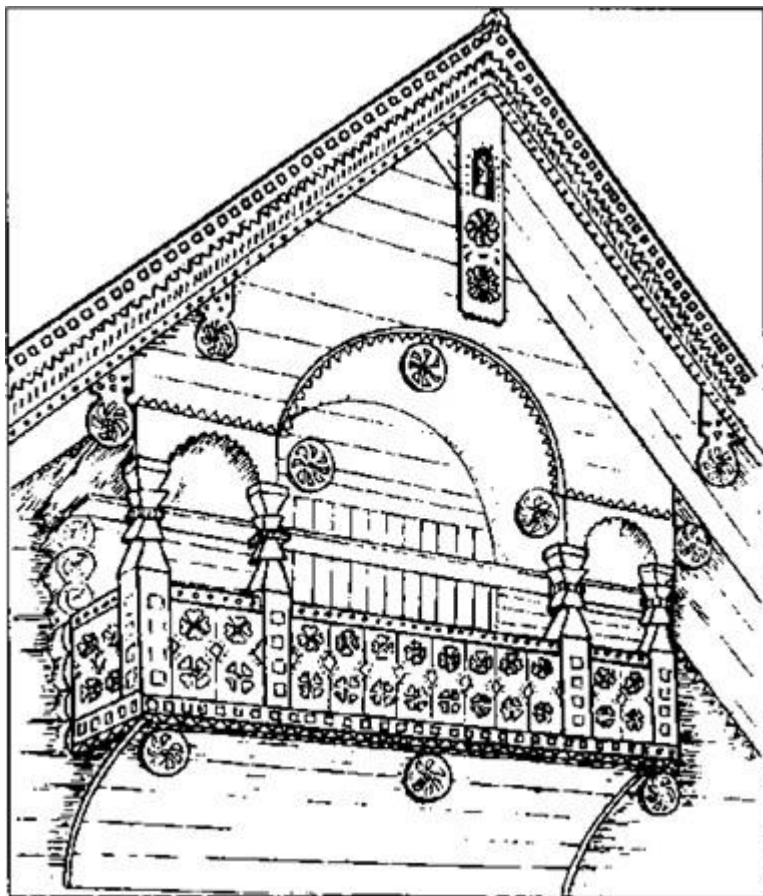
Щоб рушник мав магічну силу, він мав бути вишитий за один день до заходу сонця

Де ще зустрічаються символи?

Слов'яни розміщували символи й орнаменти на будівлях, інструментах та предметах повсякденного вжитку.

Потрібно було дотримуватись дуже точних правил, згідно з якими символи мали відповідати певним частинам хатини (будинок відображав будову світу) і сторонам світу (рух сонця по небу символізували спеціальні оздоблення балок).

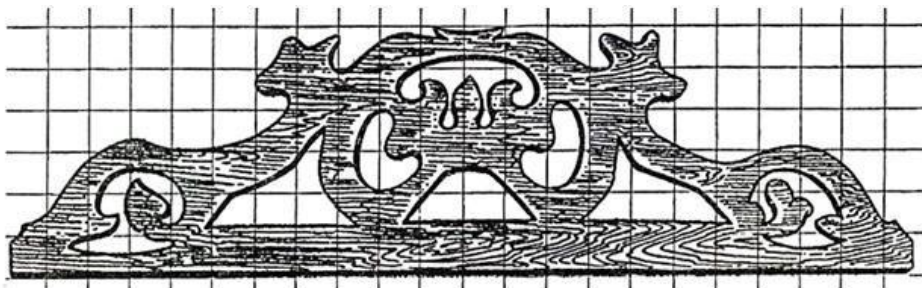
Серед символів, які розміщувались на будинках, найпоширенішими були Громовик, сонячні символи та зображення голови коня.

У міфології слов'ян вважалося, що боги подорожували на конях або качках, звідси на гребені будинку «коньку» розміщували образ коня - качки.

Де ще зустрічаються символи?

Орнаменти також захищали всі отвори, через які нечиста сила могла потрапити в будинки, тобто ворота, двері та вікна. Орнаменти вирізали або малювали, на зовнішніх частинах дверей та віконниць.

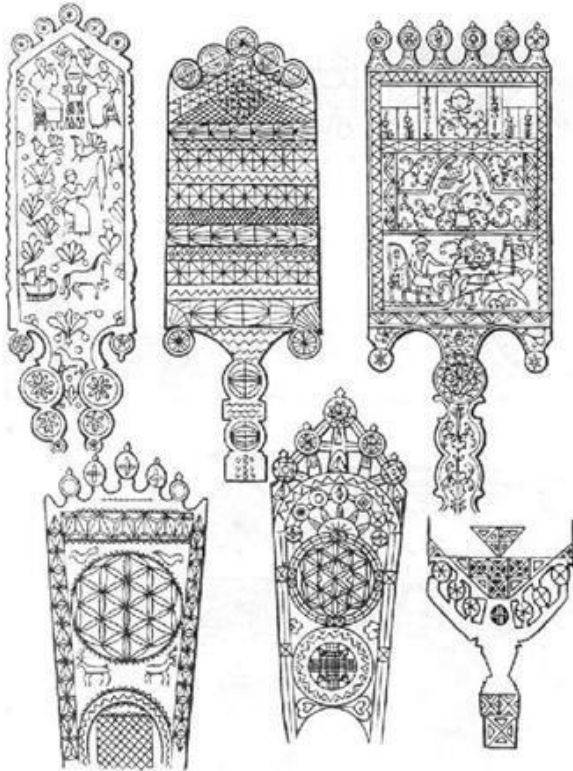
Де ще зустрічаються символи?

Всі предмети, що використовувались для приготування їжі та виготовлення одягу, були прикрашені символами, посуд та меблі.

Але були винятки, наприклад, стіл не був прикрашений, оскільки він зазвичай містив вишиту скатертину, відра та діжки теж не прикрашались, бо асоціювалися з силами зла. Велику увагу приділяли оздобленню дитячих колисок і місць для зберігання їжі та одягу (переважно це сонячні символи).

Де ще зустрічаємо символи?

Велике значення мали інструменти, що використовувались для виготовлення тканин. Особливо пишно були прикрашені катушки, які для жінки були доказом любові батька, а потім і чоловіка.

Унікальне значення катушки було пов'язано із символікою прядіння нитки життя трьома богинями: Макош, Доля і Недоля.

Натільні символи

Слов'яни прикрашали свої тіла орнаментами: в іноземних джерелах є згадки про татування – можливо, такі, що змиваються - на тілі чоловіків (переважно воїнів і священників) і жінок.

Також широко використовувались амулети, пов'язані з вірою, поклонінням природі та магією.

Орнаменти могли зображувати культ тварин, а також мініатюрні предмети з повсякденного життя (кожен мав певний символ).

Натільні символи

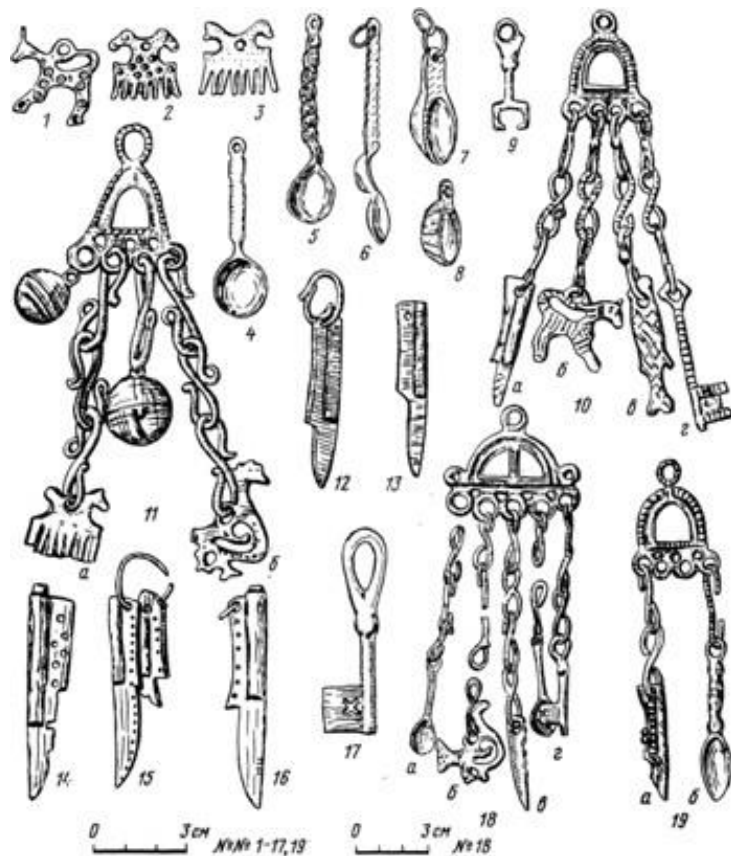
Магічні амулети були знайдені лише в жіночих могилах, це свідчить про те, що згідно вірувань, вони потребували більшого захисту.

Обов'язковими елементами були обереги у вигляді підвісок, закріплених на ланцюжку, які носили як намисто або розміщували на талії чи плечі.

Натільні символи

Чоловічих оберегів є однозначно менше. Здебільшого це амулети у вигляді маленьких коней. Вони виконували захисну функцію у подорожах або битві (ножі, мечі, сокири).

Бібліографія:

Презентація повністю створена на основі дипломної роботи Анджеліни Янушкевич "Східнослов'янські графічні символи. Генезис, функції та значення в давнину "
Додатково: Google Images

